

كىنامىسىل بويىچە تىكىن

مۇختار اۋەزوۋ

كىنامىشلى بويىچە تىكەن

شىنجاڭ خالىق باسپاسى

۲۰۰۸ ئۆزىمىجى

图书在版编目(CIP)数据

爱挑剔的姑娘:哈萨克文/(哈)穆合塔尔·阿维佐夫著. — 乌鲁木齐:
新疆人民出版社,1997.7 (2008.6重印)

ISBN 978 — 7 — 228 — 04251 — 7

I. 爱... II. 穆... III. 短篇小说 — 作品集 — 哈萨克斯坦 —
现代 — 哈萨克语(中国少数民族语言) IV. I361.45

中国版本图书馆CIP数据核字(2008)第091719号

责任编辑:古丽娜孜

责任校对:麦克汗

封面设计:阿依提哈布力

爱挑剔的姑娘 (哈萨克文)

(哈)穆合塔尔·阿维佐夫(著)

新疆人民出版社出版

(乌鲁木齐市解放南路348号 邮政编码:830001)

新疆新华书店发行

新疆生产建设兵团印刷厂印刷

850 × 1168 毫米 32 开本 11.25 印张

1997 年 7 月第 1 版 2008 年 12 月第 2 次印刷

印数:3001 — 5000 册

ISBN 978 — 7 — 228 — 04251 — 7 定价:17.00 元

بۇل كىتاپ قازاقىستان رەسپۇبلىكاسىنىڭ «جالىن» باسپاسىندا
1994 - جىلى باسلىغان نۇسقاسى نەگىزىدە قۇراستىرىلدى.

本书根据哈萨克斯坦共和国火焰出版社 1994 年版本转写
出版，部分顺序改动。

جاۋاپتى رەداكتورى: گۈلناز ماران قىزى
جاۋاپتى كوررەكتورى: ماكەيقان مامىرقان قىزى
مۇقاباسىن جوبالاعان: ايتقابىل ءبلال ۇلى

كىنامىشلى بويىچە تىكرىن

*

شىنجاڭ خالىق باسپاسى باستىردى
(ئۇرۇمچى قالاسى، وڭتۇستىك ازاتتىق كوئىشەسى، 348 - ئۇلا)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتاپ دۇكەنىنەن تاراتىلدى
شىنجاڭ ئۇنىۋېرسال - قۇرىلىش بېگىتۋانى باسپا زاۋۇتىدا باسلىدى
فورمات 1/32 1168 × 850، 11.25 باسپا تاباق

1997 - جىل، شىلدە، 1 - باسپاسى
2008 - جىل، جەلتوقسان، 2 - باسلىۋى

تىراجى: 3001 — 5000
ISBN 978 — 7 — 228 — 04251 — 7

باغاسى: 17.00 يۋان

باسپادان

قازاقتىڭ بەدەلى ەڭ جوعارى جازۇشىسى، ۇلى سۋرەتكەرى، عالمى، پەداگوگى، قوعام قايراتكەرى مۇختار اۋەزوۋ 1897 - جىلى 28 - قىركۇيەكتە قازاقستاننىڭ سەمەي وبلىسىنا قاراستى شىڭعىس بولىسىنداى اۋەزوۋ ومارقان دەگەن كىسىنىڭ شاڭىراعىندا دۇنيەگە كەلگەن. بۇل جىناق ۇلى جازۇشىنىڭ «كىنامشىل بويچەتكەن» دەگەن اتپەن «جالىن» باسپاسىنان 1994 - جىلى شىققان كىتابى نەگىز ەتىلىپ قۇراستىرىلدى. مۇندا «كىنامشىل بويچەتكەن» جىناعىنداى «قىلى زامان» پوۋەستى مەن «جەتىم»، «بارىمتا» دەگەن اڭگىمەلەرى قالدىرىلىپ، ونىڭ ەسەسىنە «مۇختار اۋەزوۋ» «قاسەننىڭ قۇبىلىستارى» دەگەن اڭگىمەلەرى تولىقتىرىلدى. بۇلاردىڭ ءبارى 20 - عاسىردىڭ 20 - 30 - جىلدارى جازعان جازۇشىلىققا تالپىنىستاعى العاشقى شىعارمالارى ەسەپتەلەدى. الايدا جازۇشى مۇختار ەپىكالىق قۇلاشى كەڭ، قارىپۇى مول قالامگەر ەكەنن ەڭ العاشقى شىعارمالارىنىڭ وزىندە - اق تانىتقان. «قورعانسىزدىڭ كۇنى»، «ەكىلىك كۈلەڭكەسىندە»، «قىر اڭگىمەلەرى»، «قىر سۋرەتتەرى»، ت. ب. شىعارمالارىنىداى بايسالدى بايانداۋ تاسىلىنە، پىسخولوگىيالىق سەزىم كۇيلەرىنىڭ تەرەڭدىگىنە، حارەكتەرلەردىڭ سومدالۇنىنا، ەل ءومىرىنىڭ بۇگە - شىگەسىنە دەيىن جومارت قالامعا عانا ءتان دارقاندىقپەن بەرىلۋىنە قاراپ - اق بالا جازۇشىنى قۇدرەتتى تالانت يەسى دەپ تانىۋعا بولادى. كوركەم ءسوز شەبەرىنىڭ قالامىنان تۋىنداعان بۇل شىعارمالاردا ءتىل بايلىعى، وبراز بايلىعى، تابىعاتتىڭ كەرەمەت سۋرەتى، ادامداردىڭ شىكى دۇنيە قۇبىلىسى وقۇشنى

سەرشلەدىمەن، كۆركەمدىگىمەن ئانتى ەتەدى، تالڭ
قالدىرادى.

مۇختار اۋەزوۋ جاساعان اسىل تۋىندىلار قازاق ادەبىيەتىن
الەمدەگى وزىق ادەبىيەتتەر قاتارىنا جەتكىزىپ، قازاق حالقىنىڭ
تارىخىن، ۇمىرىن، مادەنىيەتىن، تالانتىن، ۇلتتىق خارەكتەرىن
جەر ۇجۇزى وقۇشىلارىنا تاننتى. وسىنداي ۇلى تۇلعانى بىلگىسى
كەلگەن، زەرتتەگىسى كەلگەن ادامدار ۇشىن تۇساۋ كەسەر
تۋىندىلارىن وقۇ اۋاداي قاجەت. وسى ماقساتتا «كىنامشىل
بويچەتكەن» وزدەرىڭىزگە ۇسىنىلىپ وتىر.

مازمۇنى

1	قورعانسىزدىڭ كۈنى
33	وقىعان ازامات
61	قىر سۈرەتتەرى
73	قىر اڭگىمەلەرى
94	ۋىلەنۇ
106	سونىپ - جانۇ
144	ەسكىلىك كۈلەڭكەسىندە
170	قارالى سۇلۇ
189	جاۋاندىق
205	ۇش كۈن
223	كىنامشىل بويىچەتكەن
257	بۇركىتىشى
292	قاسەننىڭ قۇبىلىستارى

قورغانسىز دىڭ كۈنى

س. قالاسىنىڭ وڭتۇستىگىن جايلاغان ەلدىڭ قالاعا قاتنايتىن قارا جولىنىڭ ۇستىندە ارقالىق دەگەن تاۋ بار. دالانىڭ كوڭىلىسىز ۇزاق جولىندا قاجىپ كەلە جاتقان كەرۋەنگە ارقالىق الستان كورىنىپ، دامەلەندىرىپ تۇرادى. جولىدىڭ اۋزىندا كولدەنەڭ سوزىلىپ جاتقان نۇرقى ون شاقىرىمداي بولغانمەن، ەنسىز كەرەگە سىقىلدى جالعىز تاۋ. نە باۋىرى، نە سىرتىندا نقتىرتىن جوق سىقايىق. ارقالىق جاداعاي، جالعىز قابات بولغان سولڭ، قىس كۈنىندە جەل تەرىسىنەن سوقسا دا، وڭىنان سوقسا دا پانالىعى جوق، ازىناپ تۇرادى. قىستىڭ باسىنان ەكى جاعىن قار الپ، جۇمىرتقاداي قىلىپ تەگىستەپ تاستايدى.

سوندىقتان وزگە جەر اشىق بولپ تۇرعاندا، ارقالىقتىڭ باۋىرى بوراننان بوسامىتىن. الستان قاراعاندا دا ارقالىق بۇدىرى جوق جالاڭاش، كورۋگە اسا كوڭىلىسىز.

جىل سايىن قىس باسىنان قارلى بولپ، مالعا پاناسى جوق بولعاندىقتان، باۋىرىن جايلاغان ەل مالىن ءولتىرىپ، وزگە ەل امان وتىرعاندا، شولاق جۇتىڭ قۇرىعىنان قۇتىلمايتىن. سوندىقتان باۋىرىن مەكەن ەتكەن ەل كوبىنەسە كەدەي بولاتىن. بۇل جەردە مەكەن ەتكەن ەل، ەرتە كۈننەن اتالارىنىڭ قونىسى بولعاندىقتان جانە باسقا ىرگە اۋدارارلىق جايلى جەرى جوقتىقتان «قۇدايىنا جىلاپ» وتىرا بەرەتىن. بۇلاردىڭ جالعىز - اق مەدەۋ قىلاتىنى ارقالىقتىڭ ەگىندىگى ەدى. باۋىر سىرتىنىڭ شىمى تۇتاس كودەلى جەر بولعاندىقتان، ءۇي باسىنىڭ سالعان ءبىرلى

جارىمدى بولتەك ەگىنى ءتاۋىر بولپ شىعپ، ۇزاق قىسقا قورەك قىلاتىنى سول بولۇشى ەدى.

ارقالىقتىڭ بۇل ايتىلغان جايلارى وختۇستىگىن جايلاغان ۋاقپەن كورشىلەس ءۇش - ءتورت بولس ەل بەلگىلى بولاتىن. بۇعان سەبەپ — ارقالىقتىڭ سىرت ەلدەر قالاغا قاتىناساتىن قارا جولىدىڭ ۇستىندە بولعاندىعى. وتكەن - كەتكەن كەرۋەن ۇزاق جولدا نە كولىگى تالىپ شالدىعپ، نە ءوزى شارشاپ قاجىپ كەلە جاتقاندا قاداۋلى قونالقالىق نە تۇستىكتىك جەرى ارقالىق بولادى.

ارقالىقتىڭ جولى اساتىن كەزەڭ — كۇشكپاي كەزەڭى دەپ اتالادى. كۇشكپاي ارقالىقتى قىستايىتىن بەس - التى اۋىلدىڭ اتاسى. ءوزى باتىر بولغان ادام دەيدى. ءدال قارا جولىدىڭ اۋزىندا، ارقالىقتىڭ ءبىر كىشىلەۋ بىيگىنىڭ باسىندا تاستان ۇيگەن وبا سەكىلدى جالعىز مولا بار. سول مولا كۇشكپاي باتىردىكى. كەزەڭ دە سول سەبەپتى كۇشكپاي اتىمەن اتالغان. كۇشكپايدىڭ كىم ەكەندىگىن، باسىنان قانداي داۋرەن كەشكەندىگىن ارلى - بەرلى ءوتىپ جۇرگەن كەرۋەننىڭ كۈبى ءبىلۇشى ەدى. ولارعا بىلدىرەتىن زاماننىڭ شەجىرەسى — داۋرەنى ءوتىپ كەدەيلىك باسقان، كوڭىلىسىز سالقىن ومىرگە تۇسكەن كارىلەر بولاتىن. بۇدان سوڭعى بىلدىرۋشىلەردىڭ كۈبى وتكەن - كەتكەن كەرۋەنگە كۈپ سويلەسىپ داعدىلانغان، اۋىل يەسى بولغان سولڭ الدىنان ەشكىم شىقپاي جامان ادەتتەنىپ، وتىرىكشىلەۋ بولغان ادامدار بولاتىن. بۇلاردىڭ كۈبى اڭگىمە ايتۋدان بۇرىن ازىراق شارت كەرەك ەتۋشى ەدى. الدىمەن كۇندىزگى مازاسىز سۇتق پەن قار باسقان كوڭىلىسىز ەلسىز دالادان قۇتىلغان بولۇ كەرەك. ونبەيتىن ازىن - اۋلاق مالدىڭ سوڭىنان ءجۇرىپ، ءارى ءش پىستىرىپ، ءارى قىناعان بەينەتتەن سەرىپىلىپ، كۇن باتا ۇيىنە كەلۋىنە كەرەك. ەكىنشى،

كولىگىنە، وزىنە ازىق سۇراپ، شىعىن شىعاراتىن جات كەرۋەن
جوق بولسىن. سول كەزدە ۋىيىندە ءبىرلى - جارىم كوڭىلى
سۈيەتىن، سىلايتىن قوناعى بولۋى كەرەك. اقساقال مال قورالاپ
بولىپ، جايلىنىپ شايىن ءشىپ، قازاناسپاننىڭ اۋزىندا كەيدە
جىلتىلداپ، كەيدە لاپىلداپ جانىپ جاتقان وتتى كورىپ،
بۇرقىلداپ قايناپ جاتقان ەتتىڭ ءيىسى مۇرىنى كەلىپ وتىرعاندا
سەرىلىپ اڭگىمە ايتاتىن.

جولدىن قاچىپ كەلىپ، تىنىعىپ جانتايىپ جاتقان
سالبرانغى، كۇڭگىرت ءپىشىندى جولاۋشىلار باستارىن كوتەرسە
دە، جارىم - جارتىلاپ قالعى وتىرىپ اڭگىمە تىڭداۋشى ەدى.
مىنە وسىنداي كوڭىلدى جايدىڭ بىرىندە وتكەن كۈندەردىڭ
كوپ اڭگىمەسىن ەسكە ءتۇسىرىپ وتىرىپ، اڭگىمەشىل اقساقال
ءسوز اراسىندا كۇشىكپايدىڭ تارىحن سويلەۋشى ەدى.

كۇشىكپاي باتىر جىيرما ءبىر جاسىندا دۇنيە سالعان ەكەن.
ەرتە كۈننەن جورتۇلعا اتتانىپ، ۋاقتىڭ كوپ باتىرلارنىڭ
اراسىندا بۇعاناسى قاتپاعاندىن قاراماي، تالاي قىيىن - قىستاۋدا
اقىل تاۋىپ، قاجىماي قايرات، ەرلىك كورسەتكەن. وسىنداي
ونەرىنىڭ ارقاسىندا ەرتە كۈننەن باتىر اتىن العان ەكەن. سوڭعى
جىلداردا كوزدەگەن ماقساتى قولباسشلىق بولىپ، ايعاندا وعان
دا جەتىپ، ەگەسكەن ەلىنەن كەگىن الىپ ەگەر ەتىپ جۇرگەندە
شەشەك شىعپتى. شەشەك اۋرۇ بولىپ، توسەكتەن قوزعالا الماي
كوپ ۋاقىت جاتىپ قالعان. سول كەزدە كۇشىكپاي اۋىرىپ جاتىر
دەگەندى ەستىپ، تالايدان ءۇشىن الا الماي جۇرگەن ۋاقتىڭ ءبىر
باتىرى جاۋىنىڭ جانىن اۋىرتپاق بولىپ، بەلدەۋدە بايلاۋلى تۇرعان
قىزىل بەستى دەگەن اتىن تال تۇستە تارتىپ الىپ كەتپتى.
«پالەنشە اتىڭدى الىپ كەتتى» دەگەن اعايىننىڭ جەتىمسىگەن
ءسوزىن ەستىگەندە جانى شىداماي، اۋرۇمەن اللىسىپ جىلقىدان
ات العىزىپ، جالاڭاش ەتىنە ءبىر شەكپەندى كيە سالىپ،

جاۋىنىڭ ارتىنان قۇپ كەتپتى. «باتىردى مۇقالتتىم» دەپ
ۋىيىنە كەلىپ، جاڭا جايلىنىپ، جاۋى وتىرعاندا، كۈشكپاي اتىن
ويىناقتاتىپ، نايىزاسىن تۈيىلىتىپ، ءورت سوندىرگەندەي بولپ
ءزارىن شاشىپ جەتىپ كەلگەن، سول بەتىمەن اۋىلداغى
سامساغان سارى قولعا: «سوعىسامىن، قان تۈگەمىن» — دەپ
الەك سالعان. ءبىراق جىيىلعان ەلدىڭ ىشىندەگى باستى ادامدار:
«ۋاقتىڭ بالاسى ءبىرىن — ءبىرى ءولتىرىپ ارزاداسپاسىن» —
دەپ، ات — شاپان ايىبىمەن كۈشكپايدىڭ اتىن قايرىپتى. باتىر
ەلىنە قايتا قايتقاندا اۋرۇۋ مەڭدەي باستاپ، اتقا ارەڭ ءجۈرىپ،
وسى كۈنگى بەيتى تۇرعان بىيىكتىڭ باسنا كەلگەندە مۇرشاسى
قۇرىپ نايىزاسىن تىرەپ اتتان تۈسىپتى. سونان سولڭ باسىن
وڭعا قاراتۋعا عانا شاماسى كەلىپ، جان ءتاسلىم قىلغان.
ارتىنان اعايىن — تۇعان جىلاپ بارسا، شەشەگىنىڭ اۋدارىن
شەكپەن قاجاپ، قوتىرىنىڭ سۋى شەكپەننىڭ سىرتىنا شىپ —
شىپ شىعىپ كەتكەن ەكەن دەيدى. باتىردىڭ كوپ مۇراتىنا جەتە
الماي، جاس كۈنىندە قۋاتى قايناپ، دولدانىپ ولگەندىگەن
مولاسى تۇرعان بىيىكتىڭ باۋىرىنان بوران، نىزار ايىقپايتىن
بولعان ەكەن، — دەپ، باعاناعى كارى اڭگىمەسىن توقتاتۋشى
ەدى.

بۇل اڭگىمەنى ايتۋشى ادامدار كۈشكپايدىڭ كىم ەكەنىن
جۇرتقا تانىتقاندا، ءوزىنىڭ سول باتىردىڭ ۇرپاعى ەكەندىگىن
كوڭىلىنە ءبىرتالاي قاناعات قىلىپ، بويى كوتەرىلىپ، كوڭىلى
كۈڭگىرت ءومىردىڭ ۋايىمىنان ءبىرتالاي سەرگىپ قالۋشى ەدى...
قاڭغار ايىنىڭ اياق كەزى. كۈن باتۋعا تاياپ قالعان
مەزگىل. كۈنبايتىس باتۋعا اينالغان كۈننىڭ قىزىقىلت
ساۋلەسىمەن نۇرلانىپ، قىزىل تورعىنىڭ تۈسىندەي بولپ
تۇر. كۈنگە جاقىن تۇرعان ۇزىنشا جۇقالاڭ بۇلتتاردىڭ ءتۈسى
قالىڭ ورتكە قىزىعان تەمىردەي قىپ — قىزىل. تۈبەگە جاقىن

تۇرغان السىراق بۇلتتاردىڭ ئېىر - ئېىر جاعى عانا جۇقالاڭ قىزىلغا بويالغان، اسىل نۇردىڭ بۇىن عانا جالاتقانداي. قىزىمىلت ساۋلىسىن دۇنيەگە جايىپ تۇرغان كۇن استىنان قىزىمىلتانىپ كورىنىدى.

جوعارىدا ايتىلغان كۇشىكىپايدان اساتىنن قارا جولىڭ ۇستىنە ارقالىقتى بەتىنە الىپ، قالا جاققان ئېىر پار اتتى كەلە جاتىر. جايىداق سارى شاناعا بېىكتەپ سالغان جەڭىل جۇگى بار، جاقسى كېىنگەن ەكى جىگىت. سىلاڭ ەتى بار ەكى قوڭىرات قاجىعاندىن بىلدىرمەي، كوشىر جىگىت بوجى قاققان سايىن نىعسا جونەلىپ، سار جەلىپ كەلە جاتىر.

جولاۋشىنىڭ ئېىرىنىڭ تورىنن تىستى جاڭا تۇلكى تىماعى بار. قالىڭ كېىمنىڭ سىرتىنان كېىگەن مول سۇر شاپانىنىڭ جاعاسى قارا بارقىت. ايعىندا بايپاعىنىڭ قونىشىن بارقىتپەن كومىكرەگەن جاڭا قارا ەتىك. العاشقى كورگەن جەردەن - اق مىناۋ مىرزاسى ەكەن دەگىزگەندەي.

بۇل جىگىتنىڭ جاسى وتىز شاماسىندا. ورتا بويلى، دوڭگەلەك دىنەلى، قىسقالاۋ مۇرتتى، شوقشا ساقالىدى سۇرىمىلت بەتى دوڭگەلەك، جالپاقتاۋ. سۇىق قارايتىن قىسقى بىتكەن كىشىلەۋ وتكىر كوزىندە جانە تۇكىسىگەن قاباعىندا وزگەشە قاتالىدىق بار. كىشىكەنە مۇرتى كوز قاباعىنا ۇيلەسپەيدى. بۇل ادامنىڭ كۇلگەندەگى ئېىشىنى قۇمارلىققا كوپ سالىنغاندىنن ئېىلدىرىپ تۇرادى.

بۇل جىگىت — ج - نىڭ بولىسى اقان مىرزا. قالاعا قازىنانىڭ الىمىن سالۋعا بارىپ، جۇمىستارىن تۇگەل ئېىتىرىپ، ۇيىنە قايتىپ كەلە جاتقان بەتى. قاسىنداى قالتاي — ەرتە كۇنىنەن جانىنان تاستامايىتىن جولداسى. اقان بولمىس بولغاننان بەرى قاراي اتشاپار قىلىپ، بۇرىنغىسىنان دا جاقىن ۇستايتىن. قالتاي اسا پىسىق، سوزگە ۇستا، قالجىڭقوي، اسىرەسە اقاننىڭ

تۈندەگى جۇرىسىنە وتە ئىچىلى، ۋارى جىلپوس، ۋارى ۋىلىدى
ەر جىگىت ەدى.

اقان كۈنى بويى جولدا كۆپ سويلەمەي، ۋېر نارسەنى
قادالىپ ويلاعانداي بولپ وتىردى. ۋېراق ۋۆپسىز تەرەڭ ويدىڭ
ۋۆيىنىن شەشە الماي وتىرعان كىسىنىڭ پىشىنىنە تۈسكەندەي.
اقاننىڭ ويى قاي جەردە جۈرەتىنى بەلگىلى ەدى. ول كۆيىنەسە
وسىنداي قادالىپ ويلاعاندا، قىالىندا ۋېر سۇلۇ ۋيەلدىڭ
سۈرەتىن تاۋىپ انىپ، سوعان پالەندەي دەپ سويلەسىپ
ازىلدەسسەم، سونداي قىلىپ قۇشاقساسام، سۈيسەم دەپ سۈنى
ەرمەك قىلۇشى ەدى. قالتاي مىرزاسىنىڭ نە ويلايتىنىن بىلسە
دە، ەرتە كۈننەن جالتاڭ بولپ وسكەندىكتەن، اشۇلانىپ قالاما
دەپ قورعالاقتاپ، جانىن اۋىرتاتىن سوزدەردى مۇنداي كۈيدە
ايتىپايتىن. سوندىقتان اقان ۋندەمەگەندە، و دا ۋندەمەي وتىرادى.
جولاۋشىلار كۈنى بويى توڭباي كەلسە دە، كەشكە چاقىن
كۈن سۈننىڭقىراپ، كۈشكىپاي باۋىرىنىڭ نىزىرىنى قاتايعان
سولڭ توڭغازى باستادى.

بوجى ۋستاپ وتىرعان قالتاي بەتىن ۋقالاپ، كىشكەنە
قوزعالىپ، اقانغا قاراپ: — باتىر — اۋ، مىنا كۈشكىپاي «مەنى
ولتىرگەن شەشەك — وسى. ج. قالاسى» دەي مە؟ نەمەنە؟
ۋېر مەس، ەكى مەس، نىزىرىقتايدى دا تۇرادى، — دەپ
كۈلدى. اقان دا ۋتۈسى جادىراڭقىراپ كۈلپ، از سەرگىپ
قالدى. ۋېراز ۋاقىت وتكەن سولڭ تاغى دا ۋندەمەي كۈنى بويى
ادەتپەن تۈنجىراسا باستادى.

وسىلاي السى جولدىن جالىعىپ، توڭىپ، نى كەتىپ
قىرىنداپ كەلە جاتقان جولاۋشىلارغا كۈشكىپاي كەزەڭنىڭ
تۈيىندە ۋېر جىڭشەك قارا سىزىق سەكىلدەنىپ، قانايىڭ جالىعز
قوراسى كورىندى. ۋزاق جول قاچىتقان جولاۋشىلار وسى
بولمىسىز كىشكەنە سىزىققا قاراپ، قونالغىغا كەلتەن ۋار ۋتۈرلى

كوڭىلىسىز جايلارىن ەسىنە ءتۇسىردى. بۇرىنقىدان دا تۇنجىرادى. كوڭىلىسىزدىك مولايدى.

قانايىدىڭ قوراسى كەرۋەن قاسىنا كەلگەنگە شەيىن جان يەسىنىڭ مەكەنى ەكەندىگىن بىلىدىمەيدى. يەسىز اغىراپ، ۇمىتىلىپ قالغان بىردەڭ سەكىلدى. قورادان جارتى شاقىرىمداي جەردە باسى قارا قوجالاق بولغان كىشكەنە توبەشىكتىڭ ۇستىندە تومپايىپ جاتقان ءبىر ۇلكەن كىسىنىڭ، ءبىر بالانىڭ بەيىتى بار. جولاۋشىلار ءوتىپ بارا جاتىپ، الگى بەيىتەرگە قاراپ اۋىزدارىن كۇبىرلەتىپ، توڭعان قولدارىن كوتەرىپ، بەتتەرىن سىپاپ باتا قىلادى. كۇشكىپايدىڭ باسىنان سوققان بوران جاڭدادان شىققان بەيىتتى قارىمەن كومىپ، قاراۋشىنىڭ كوزىمەن تەز جاسىرۋدىڭ قاراكەتنى سىتەپ جاتىر. يەسىننىڭ دۇنيەگە كەلگەنىن سەزدىرەتىن اقىرى بىلگىسى — تومپايىپ بەيىتتەن از ۋاقىتتا جوعالماق، ءبىز بىتپەك. تاۋدان اسا سوققان جەل، بەيىتتە تۇرغان توبەشىكتىڭ باسىندا اسىرەسە قاتتى نىزىرىقتانادى؛ بەيىتتىڭ تاۋ جاعىنان توپىراعىن ۇشىرىپ، ەكىنشى جاعىنا جالدىغان قارىمەن باسىپ جاتىر. از ۋاقىتتا بەيىتتى تۈگەلىمەن قار كۈمگەندەي. كەيدە سەبەلەپ، سىرەپ ءوتىپ جاتقان ۇساق قار ءوزىنىڭ مەيىرىمىسىز، نىزاسىز، ءبىراق ەركىن ءبىر كۋا ەكەندىگىن بىلىدىرىپ تۇر.

بەيىتتەن جارتى شاقىرىمداي جەردە تۇرغان ەكى كىشكەنە قورا دا بەيىت سەكىلدى ءمۇلايىم پىشىندەنگەن. توزىعى ابدەن جەتىپ، ەسكىرگەن توبەسى دە سەزدىرىدى. قىرى كەتىپ جۇمىرلانغان بۇرىش - بۇرىشىندا ءۇيىلىپ قالغان قوردا توپىراق، قوراننىڭ ونىسىز دا الاسا بويىن جەرمەن - جەكسەن قىلىپ تۇر. جان - جاعىنا ۇيىلگەن قار قىس باسىندا ءبىر كۈرەلمەگەندىكتەن، قوراننىڭ ۇستىنە شىعپ ءبىرجولاتا باسىپ العان. از كۈندە قورانى كوزدەن جوعالتۇعا اينالعان. بۇل

كۆيدەن امانراق بولغان ەسكتىڭ انا الدى. كىشكەنە تار كۆرەسىنى بار. قىستاۋ اينالاسىنىڭ الگىندەي ءپىشىنىنىڭ ۇستىنە، تەرىسكەي جاق بۇرىشىنداى ءبىر قورانىڭ توبەسى ورتاسىنا ءتۇسىپ، تاۋدان اسا سوققان بوران الگى تەسكتىڭ ۇستىنە اق تۇتەكتەنىپ، بىرەسە ءتۇتىن سەكىلدى ۇيىقىپ، بىرەسە قىيرىشقانغان ۇساق قارىن شكە سەبەزدەپ توگىپ، قورانىڭ ءىشىن تولتىرۋعا تىرىسىپ جاتىر. تاۋ جاقىتاى پىشەن قورانىڭ شىنىدە ءبىر - ەكى شوشاقتاي انا تاپتالغان از پىشەن بار. بۇندا ساۋىرسىن جوتاسىنىڭ ءبارى قار بولغان ءبىر ارقى قىزىل تورپاق جانە ەكى - ءۇش جامان توقتى تۇر.

قورانىڭ سىرتىنان ءبىلىنىپ تۇرغان وسى سەكىلدى كوڭىلسىز كۇيىن كورگەن ادام «بەيشارا مىناۋ قانداي سورلىنىڭ قوراسى ەكەن؟» دەپ ەرىكسىز ايتقانداي. مۇنى ويلاعان ادام ۇيگە كىرىپ، قورانى مەكەن ەتكەن ادامداردى كورگەندە الگى وينىڭ شىندىعىنا كوزى جەتۋشى ەدى.

كۇندىزگى ءبىر كورگەن جولاۋشىلار كۇن باتىپ، قوي قورالاعان مەزگىلدە وسى قورانىڭ الدىنا كەلىپ توقتايدى. شانادان ءتۇسىپ ۇستەرىنىڭ قارىن سىلكىپ بولغان سولڭ اقان مىرزا قورانىڭ سىيىقىن كورىپ، كوڭىلسىزدەنىپ:

— قالتاي وسى ۇيگە قايدان اكەلدىڭ؟ كىسى وتىرارلىق جەرى دە بار دەيمىسىڭ، باسقا ۇيلەردىڭ بىرىنە بارماي، — دەدى.

قالتاي اتتى دوعارىپ جاتىپ:

— ۇندەمە، نەگە اكەلگەنمدى كەيىن بىلەسىڭ، — دەدى. قۇلامىنا جايلى حابار تىگەن سولڭ، اقان ۇيگە كىرۋگە اسىعا باستادى. اتى دوعارىلدى. ەندى قوناقىتار قاراڭغى قورانىڭ شىنىە كىرىپ، قابىرعانى سىپالاپ ءجۇرىپ ەسكىتى تاۋىپ الىپ، ۇيگە كىردى.

ۋې — اۋىز ۋې، ۋې تور ۋې رەتىندە سالغان ەكى بولمەلى
 ەكەن. ۋېراق اۋىزداۋى بولمە زاتىندا ۋېگە ارىنالىپ سالىنسا دا،
 قازىرگى قالپىندا ۋېلىكتەن شىعەپ، ۋېرى توشالا، ۋېرى
 قورانىڭ مىندەتىن اتقارپ تۇر. ۋېلىكتىڭ بەلگىسى تەرەزەنىڭ
 جالغىز اينەگىن جاپسىرىپ قويغان تەسكىتەن جانە جىلتىلداپ وت
 شىعەپ جاتقان ۋېىر بۇرىشتاعى كىشكەنە قازاناسپادان عانا
 بىلىنەدى. ۋېشى قاراڭغى. بۇرىش - بۇرىشىندا ايازدانغان قار،
 قابىرعاسى قارا بالشىقپەن سىلانغان كىر. توبەسىنە جاپقان
 سىرعاۋىل قىراغان، تۇگەل سىتان قاپ - قارا. تەرەزە جاقىتاعى
 ۋېىر بۇرىشىندا جاڭا تۇعان ۋېىر قوزى جانە ارقاسىنا كىىز تاڭىپ
 قويغان ۋېىر ارقى قىزىل تورپاق تۇر. ۋېىر ۋېىدىڭ ۋېشى بۇدان
 گورى از كوڭىلىدىرەك. كوپ تۇرعاندىقتان ماي بولپ، قاراىپ
 كەتكەن كىشكەنە تار تەسكىتەن كىرگەندە، وڭ جاق بۇرىشتا
 ەشپىر ۋېىسانسىز، رەتسىز ۋېىلە سالغان ۇلكەن پەش بار. ودان
 جوعارى بويۋى كوشىڭكىرەگەن اعاش توسەك. ۇستىنىدە
 جىداعاتتى قولمەن جىناعان سۇرعىلت ۋېىستى كۈنەتوزداۋ ەكى -
 ۇش كۈرپە، جاستىق. ەسكە قارسى توردە كىشكەنە
 جۇكايىقتىڭ ۇستىندە ەكى ەسكى ساندىق، ۋېىدىڭ قالغان جەرىندە
 بوتەن ەشارسە جوق. ۋېىر دەگەنى ەكى كەز عانا جەرگە جايىلغان
 ەسكى قۇرىم كىىز. سونىڭ ۇستىندە ۋېىر - ەكى ەسكىلەۋ
 سىرماق. ۋېى ۋېىشنىڭ بارلىق جاساۋى وسى. بۇل ۋېىدىڭ دە
 قابىرعاسى كوپ جىلداردان بەرى سىلانباغاندىقتان ۋېىر جەرىنەن
 قارا بالشىعى شىعەپ، كىر بولپ، قوجالاقىنانپ تۇر. پەشتىڭ
 دە ونە بويى نە كۇيە، نەمەسە قوجالاق بولپ، كەي جەرلەرىنىڭ
 كارنەزى سىنغان — و دا توزىعى جەتكەندىگىن بىلىدىرگەندەي.
 وڭتۇستىككە قاراعان ەكى كوزى جاماۋىلى كىشكەنە تەرەزەگە تاۋ
 جەلى گۇلىدەپ سوعىپ، ۋېىر جەرىندەگى تەسكىنەن تستاعى
 سۇيق بۇ بولپ كىرىپ تۇر. كوزدەرىنىڭ ۋېىرىن قىراۋ باسقان

اېپاق. پەشتىڭ قىرىندا تۇرغان كىشكەنتاي جالاڭباس لامپىنىڭ جالپىلداپ جانغان بۇلىمسىز جارىعى ۋى ۋىنىڭ قاراڭغىلىدىن زورغا جەڭىپ، از عانا ەلپىلدەپ، كۆڭگىرت، قىزىلت ساۋلەسىن تۈسىرەدى.

بۇل ۋىدىڭ بارلىق جانى — ۋىش — اق ايل. پەشتىڭ جانىدا بىرىنە — ۋىرى تەيلىپ، ۋىرسىپ وتىر. ايلەردىڭ بىرەۋى سەكسەننەن اسقان كارىلگى ابدەن جەتكەن كەمپىر، ەكىنشىسى قىرىقتىڭ شاماسىنداى ايل، ۋىشىشى ون ۋىش جاستاى قىز. كەمپىردىڭ جاسى قارتايىپ قۋاتى ازايغاندىى شىن بولسا دا، بەتىندە ەرەكشە ۋىر قايرات بىلىنەدى، ەرەك پىشىندەس كەسەك. ۋلكەن، جالپاق ماڭدايلى، قوشقار تۇمىقتاۋ كەلگەن ۋلكەن مۇرىندى. تاقىرلاۋ سۇيىق قاباقتىڭ استىنان كورىنگەن كىشكەنە وتكىر كوزدەرى قاجىعان سالقىن جانارمەن جالتىلدايدى. ماڭدايى مەن ەكى ۇرتىنا تۇسكەن قاتپارى قالىڭ تەرەڭ اجىمدارى ۋىمىرىنىڭ تالاي قايى، تالاي بەينەتىنە كۋا. بۇل كەمپىر وسى ۋىدىڭ قازىرگى قوجاسى. انا ايلدىڭ بىرەۋى — كەلىنى، بىرەۋى — سول كەلىنىنەن تۇعان نەمەرە قىزى. كەلىنىڭ پىشىنىندە نە جاقسىلىغىنا، نە جاماندىغىنا ايعاق بولعان وراسان بەلگى جوق: ورتا پىشىندى، ورتاشا جاراتىلعان ادام ۋارتىزدى. ۋىراق بۇنىڭ ۋىشىنىندە دە وزگەدەن بوتەن ۋىر جاتتىق بار. قاداعالاپ قاراعان كىسىگە ول كورىنەتىن. تۇڭغىيىق قارا كوزدەرى ۋىر قاراعان جەردەن ۋىماي، بلعى جانىسىزدىقپەن قاراپ تۇرغانىنا كوزى تۇسكەن ادام بەيشارانىڭ كىم ەكەنىن ايرىۋشى ەدى. ول جاڭا ارادا ەكى كوزىنەن ايرىلعان سۇقاراڭغى ەدى. بۇل ەكى ايلەگە ەرمەك، جۇبانىش بولپ وتىرعان — جاس قىز. ول — سىپايى نازىك بولپ وسكەن عازىزا: جىڭشىكە سۇڭغاق بويلى، از عانا سەكپىلى بار دوڭگەلەك اق سۇر ۋىزدى عازىزا. كورىگەن كوزگە